

Harvard Business School

TÔI ĐÃ LẤY
MIẾNG
PHO MẮT
CỦA ANH!

Deepak Malhotra

THAIHABOOKS
Knowledge for the Future

NHÀ XUẤT BẢN
LAO ĐỘNG - XÃ HỘI

Dành cho những người không chấp nhận sống dưới thân phận một con chuột trong mê cung của kẻ khác.

Lời tựa

Những ai đã đọc cuốn sách *Ai lấy miếng pho mát của tôi?*⁽¹⁾ hẳn khi nhìn thấy cuốn sách này sẽ đặt câu hỏi, liệu nó là sự bác bỏ, hay là sự mở rộng của nội dung cuốn sách kia? Khi một cuốn sách đã bán được trên 20 triệu bản, với sự kính trọng dành cho độc giả của nó, tôi nghĩ mình có bổn phận phải giải thích lý do tại sao lại có người muốn thách thức thông điệp trọng tâm của cuốn sách đó. Nói ngắn gọn là tôi hy vọng mình sẽ làm được điều đó trong những trang mở đầu này. Tuy nhiên, câu trả lời thật sự lại nằm trong chính câu chuyện được viết trong cuốn sách.

Tôi đã lấy miếng pho mát của anh! được viết - tất nhiên là được viết ra để đọc - với tư cách là một thực thể độc lập. Tuy nhiên, tôi cũng không hề ngạc nhiên khi được hỏi rằng: Liệu tôi có đang khẳng định thông điệp của cuốn *Ai lấy miếng pho mát của tôi?* là không chính xác, hay đơn giản là chưa hoàn thiện không? Câu trả lời là cả hai.

Ai lấy miếng pho mát của tôi? là một cuốn sách bắt - buộc - phải - đọc với những người đang gặp khó khăn trong việc đối mặt với thay đổi, dù lớn hay nhỏ, trong cuộc đời. Cuốn sách là lời nhắc nhở hữu ích rằng mỗi người cần chấp nhận sự thay đổi dù nó có thể nằm ngoài tầm kiểm soát. Nhiệm vụ của chúng ta là phải tìm được sức mạnh để đi tiếp và thích ứng với nó. Thông điệp này không sai mà cũng không hề tầm thường. Nhưng nó chưa đầy đủ. Ngay cả khi thích ứng là lựa chọn duy nhất, chúng ta cũng không nên dừng lại ở việc chỉ chấp nhận mù quáng - và háo hức thích ứng để thay đổi. Chúng ta nên cố gắng để hiểu lý do chúng ta buộc phải thay đổi cách thức kiểm soát cuộc sống của bản thân trong tương lai như thế nào, tính đúng đắn của những mục tiêu mà chúng ta đang theo đuổi và những việc cần làm để thoát ra khỏi các loại mê cung do người khác tạo ra. Nói cách khác, thích ứng hiệu quả là chưa đủ cho thành công hay hạnh phúc.

Xét trên một số phương diện khác, thông điệp của *Ai lấy miếng pho mát của tôi?* không chỉ đơn thuần là chưa hoàn thiện, mà còn rất nguy hiểm nữa. Có thể chúng ta nên suy nghĩ kỹ càng trước khi nói với người khác rằng họ đủ thông thái để chấp nhận ngay lập tức những giới hạn của mình. Có lẽ chúng ta không nên gợi ý với những nhà cải cách, những chuyên gia giải quyết vấn đề, các doanh nhân và lãnh đạo tương lai rằng thay vì tốn thời gian vào việc băn khoăn xem tại sao mọi việc lại như vậy, họ chỉ nên làm một việc đơn giản là chấp nhận thế giới như nó vốn có mà thôi. Có lẽ chúng ta nên dừng việc nói với mọi người rằng họ chỉ là những con chuột chỉ biết mãi mê tìm kiếm pho mát trong mê cung của người khác. Tôi biết đó không phải là những thông điệp mà cuốn sách *Ai lấy miếng pho*

mát của tôi? muốn hướng tới, nhưng với rất nhiều độc giả, chúng đã thực sự truyền tải ý nghĩa đó.

Tôi đã lấy miếng pho mát của anh! muốn người đọc phải biết nghi ngờ những giới hạn mà họ thật sự phải đối mặt và khuyến khích họ hành động để thay đổi không chỉ cách cư xử mà còn cả hoàn cảnh của họ nữa. Với những chuẩn mực có từ lâu đời, quy tắc xã hội ngặt nghèo, sự khan hiếm tài nguyên và do kì vọng quá nhiều vào những người khác, các cá nhân có thể đánh giá thấp khả năng kiểm soát số phận, định hình lại môi trường và vượt qua thách thức của họ. Thành công trong những lĩnh vực như phát triển sự nghiệp, đổi mới, kinh doanh, sáng tạo, giải quyết vấn đề và cả phát triển con người nữa - thường phụ thuộc chính xác vào điều này: khả năng thách thức nghịch cảnh, định hình lại môi trường và thiết lập hệ thống các nguyên tắc... của chính bạn.

Cũng giống như cuốn *Ai lấy miếng pho mát của tôi?*, *Tôi đã lấy miếng pho mát của anh!* kể câu chuyện về những con chuột sống trong một mê cung. Trong trường hợp này, nhân vật chính là ba con chuột thích phiêu lưu kỳ cục: Max, Zed và Big. Khi quan sát cuộc sống của chúng mở ra và đan chéo vào nhau, chúng ta sẽ khám phá ra rằng thay vì chỉ phản ứng lại với sự thay đổi và tìm pho mát, mỗi người đều có khả năng thoát ra khỏi mê cung hay thậm chí định hình lại mê cung theo ý thích của mình. Chúng ta có thể tạo ra hoàn cảnh và thực tế mà mình muốn, nhưng trước hết, cần loại bỏ ý niệm đã ăn sâu bám rễ rằng chúng ta chỉ là những con chuột đang sống trong mê cung của người khác. Như Zed giải thích: “Cậu thấy đấy, Max, vấn đề không phải là chúng ta là những con chuột sống trong mê cung, mà vấn đề nằm ở cái mê cung trong mỗi chúng ta ấy.”

Cuốn sách này dành cho những cá nhân và tổ chức cảm thấy mình đang bị mắc kẹt trong hoàn cảnh hiện tại, cho người đang làm việc vất vả và thậm chí cho người đã tìm thấy hạnh phúc và thành công trong cuộc sống nhưng vẫn đang nỗ lực tìm kiếm ý nghĩa hay sự trọn vẹn trong những việc mình làm, cho người đang chơi (có thể là chơi rất hay) một trò chơi mà họ không hề lựa chọn, cho người có quan điểm rằng thành công không chỉ là khả năng xác nhận sự thay đổi của những phương cách cũ mà còn là khả năng tưởng tượng lại về chúng và dành cho người đang tìm kiếm cảm hứng khi cân nhắc giữa những việc họ có thể và nên làm trong suốt phần đời còn lại của mình. (Và nếu bạn không chắc mình có nằm trong những tuýp người trên hay không, hãy đọc cuốn sách này - nó cũng ngắn thôi!)

Max, Zed và Big đã ở bên tôi một thời gian dài rồi nhưng mỗi khi nhìn lại những cuộc phiêu lưu của chúng, tôi lại thấy bản thân mình thêm hứng khởi. Và hơn bất cứ điều gì, tôi hy vọng bạn sẽ mỉm cười khi đọc cuốn sách này - và sau đó bạn sẽ tự thắc mắc không hiểu chính xác thì bạn mỉm cười vì điều gì.

Chia sẻ ebook : <http://downloadsachmienphi.com/>

Tham gia cộng đồng chia sẻ sách :

Fanpage : <https://www.facebook.com/downloadsachfree>

Cộng đồng Google : <http://bit.ly/downloadsach>

Cuốn Sách Hay

Chúng gọi đó là một cuộc cách mạng. Bài học - nội dung sâu sắc bên trong cuốn sách - được lan truyền khắp mê cung. Hiếm có con chuột nào trong mê cung lại chưa biết về những gì chứa đựng trong *Cuốn Sách Hay* đó.

Nội dung cuốn sách thật sâu sắc. Quan trọng hơn, việc hiểu được nó không phụ thuộc quá nhiều vào khả năng của bất cứ một ai. Con chuột nào cũng sẽ nói với bạn rằng cuốn sách đó chính là tiêu chuẩn của mọi sự thật vĩ đại nhất. Vậy nên nó được chấp nhận, có thể là sự thật vĩ đại nhất và chắc chắn là sự thật quan trọng nhất. Và tất cả những chuyện này rất đơn giản.

Cuốn Sách Hay khiến điều đó trở nên rõ ràng: Sự thay đổi luôn diễn ra. Bạn có thể ngồi đó mà phàn nàn, hoặc bạn có thể thay đổi cùng với thời gian. Đừng sợ thay đổi. Hãy chấp nhận nó. Những gì xảy ra trong mê cung nằm ngoài tầm kiểm soát của bạn. Thứ mà bạn có thể kiểm soát chính là phản ứng của mình.

Giờ đây, mọi con chuột đều đã hiểu sự sáng suốt đằng sau nội dung cuốn sách nhưng không có nghĩa là con nào cũng có thể ứng dụng được điều đó trong thực tế. Một vài trong số chúng đã thật sự thành công. Chúng học được rằng sự thay đổi là bất biến và không thể kiểm soát. Chúng chấp nhận rằng chúng bất lực trong việc kiểm soát hoạt động của mê cung - chúng gọi đó là định mệnh, và nguyện sẽ thích ứng với nó. Rất nhiều con chuột khác lại thành công ở cấp độ thấp hơn. Chúng vẫn có những khoảnh khắc sợ hãi, bất động, buồn rầu và tuyệt vọng. Nhưng những khoảnh khắc đó ít xuất hiện hơn. Chúng rõ ràng đã cải thiện được số phận của mình.

Và chắc chắn là có những con chuột chẳng mấy khi nghĩ đến những bài học trong *Cuốn Sách Hay* đó. Về nguyên tắc, chúng đồng ý với những gì được viết trong cuốn sách nhưng chúng không có thời gian hoặc năng lượng để thay đổi cung cách của mình. Cuối cùng thì thói quen rất khó thay đổi. Có thể chúng sẽ thực hiện những điều đó sau, có thể là vào tuần sau hoặc cũng có thể là năm sau.

Xét một cách toàn diện thì cuộc sống trong mê cung giờ đã thay đổi khá nhiều. Trong quá khứ, khi pho mát bị mất đi, tất cả các con chuột đều thất vọng. Chúng không thể hiểu nổi chuyện gì đã xảy ra. Chúng nguyên rủa vận may của mình. Chúng ngồi ở nơi chứa pho mát ngày trước và đợi nó quay trở lại. Chúng trở nên bối rối và mất bình tĩnh. Chúng nổi giận và khiến cuộc sống vốn dĩ đã khó khăn thêm phần tồi tệ hơn.

Còn giờ đây, sau khi đọc xong *Cuốn Sách Hay*, các chú chuột đã có phản ứng khác. Sự

biến mất của pho mát vẫn là một chân động và chúng vẫn không thể hiểu nổi vì sao chuyện đó lại xảy ra. Nhưng giờ đây chúng đã bắt đầu đi tìm kho pho mát mới. Những con chuột hiểu đầy đủ triết lý bên trong cuốn sách tuyệt vời này chính là những con đầu tiên lên đường đi tìm kho pho mát mới.

Những con chuột phải đấu tranh với triết lý đó và thấy khó khăn khi phải từ bỏ thói quen cũ chuyển động chậm hơn. Nhưng chúng cũng hiểu rằng chúng cần phải thay đổi. Cuối cùng chúng cũng lên đường đi tìm thêm pho mát.

Bằng cách tập thay đổi để thích ứng với hoàn cảnh mới, những con chuột đã nhanh chóng thành công trong việc tìm thêm pho mát. *Cuốn Sách Hay* đã đúng! Chúng đã có pho mát... nhiều và nhanh hơn bất cứ khi nào. Nếu bạn là một con chuột, chẳng gì có thể tốt hơn thế.

Và lũ chuột đã không còn thắc mắc vì sao pho mát lại di chuyển nữa. Tất cả đều đồng ý rằng những câu hỏi như vậy không có câu trả lời. Chúng cũng không cố vạch ra những kế hoạch ngăn chặn chuyện đó nữa. Chỉ có kẻ ngốc mới cho rằng có thể kiểm soát được số phận. Trên tất cả, chúng không bao giờ hỏi câu hỏi hết sức vô lý: “Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?” nữa.

Cuộc sống giờ trở nên dễ dàng hơn. Tất cả đều trở về một phương trình đơn giản:

$$\begin{array}{c} \textit{Bạn muốn pho mát} \\ + \\ \textit{Ở đây không còn pho mát nữa} \\ = \\ \textit{Đi chỗ khác tìm pho mát} \end{array}$$

Cuối cùng, đối với một con chuột trong mê cung, pho mát là tất cả những gì cần quan tâm.

Nhưng sau đó...

Chà, ... sau đó Max xuất hiện.

Và Max thì hoàn toàn khác.

Max

Khi Max còn nhỏ, có lần cậu đã hỏi bố mẹ rằng vì sao lại có một cái mê cung. Bố mẹ cậu không biết phải trả lời câu hỏi đó như thế nào. Khi cậu nài nỉ họ, họ nói với cậu rằng có những câu hỏi không có câu trả lời và câu hỏi về mê cung cũng vậy. Khi cậu hỏi tại sao cái mê cung lại có kết cấu như vậy và tại sao nó có quá nhiều hành lang vô dụng, họ bảo cậu rằng đừng lãng phí thời gian với những câu hỏi tại sao. Họ nói rằng việc thắc mắc sẽ không dẫn cậu tới chỗ có pho mát đâu, cậu chỉ có thể tìm pho mát bằng cách chạy quanh mê cung nhanh nhất có thể. Họ giải thích rằng mê cung là một thứ đương nhiên. Cậu phải sống với những gì đương nhiên. Họ quở trách cậu rằng cậu đã quá kiêu ngạo khi nghĩ rằng mình có thể hành động khác mọi người.

Max không chấp nhận sự phục tùng mù quáng đó. Cậu tiếp tục làm cha mẹ, bạn bè, thầy cô và bất cứ ai thảo luận về chủ đề này với cậu phát cáu lên. Càng thắc mắc, cậu càng khám phá ra rằng những con chuột khác chẳng hiểu gì cả. Chúng *biết* toàn bộ câu chuyện, nhưng chúng *hiểu* rất ít.

Một ngày, Max đọc *Cuốn Sách Hay* đó. Nó làm cậu tức điên. Cậu không thể hiểu tại sao cuốn sách đó lại được phổ biến rộng rãi và được chấp nhận một cách mù quáng như vậy. Sau khi đọc xong cuốn sách, tất cả các con chuột khác đều quyết định là sẽ chấp nhận sự thay đổi mà không thắc mắc gì, vì cuốn sách đó nói rằng sự thay đổi là tất yếu và không thể kiểm soát nổi.

Nhưng Max thì khác. Sau khi đọc xong cuốn sách, Max đi đến một quyết định hoàn toàn đối lập.

Max quyết tâm tìm bằng được người đã lấy pho mát và lý do vì sao họ lại lấy pho mát đi. Cậu quyết tâm tìm hiểu tại sao mê cung lại được cấu tạo như vậy. Cậu quyết tâm thay đổi những thứ cậu không thích trong mê cung. Và cậu bắt đầu làm.

Một thời gian dài trôi qua...

Zed

Zed là một con chuột không mấy quan tâm đến pho mát. Với cậu, ăn chỉ là để duy trì sự sống. Và cậu quan tâm đến nó đơn giản vì nó cần thiết để duy trì trí óc cậu.

Zed nổi tiếng vì sự thông thái, dù rất ít người từng nói chuyện sâu với cậu về một chủ đề nào đó. Cậu là một chú chuột nổi tiếng, nhưng cậu chỉ nói về những vấn đề quan trọng khi có người khác bắt đầu trước. Zed rất yêu quý bạn bè nhưng cậu cũng đánh giá cao những khoảnh khắc được ở một mình.

Zed là người có sức hấp dẫn. Mắt ánh lên vẻ kiên định, cái miệng luôn mỉm cười. Có rất nhiều con chuột đến để bầu bạn với cậu, nghe cậu nói và bị quyến rũ nhưng không con nào có thể giải thích nổi vì sao cậu lại có ảnh hưởng tới chúng như vậy.

Điều mà chúng biết, và mọi con chuột khác đều biết, là Zed hoàn toàn không giống như những con chuột khác. Cậu không quan tâm đến pho mát, cậu cũng không quan tâm đến việc học cách đi trong mê cung, cậu càng không cảm thấy cần thiết phải tuân theo các thủ tục và truyền thống bình thường như những con chuột khác. Tuy nhiên, rõ ràng là Zed yêu cuộc sống của mình - cuộc sống của một con chuột - hơn bất cứ con chuột nào mà mọi người từng biết.

Kết quả là, tất cả những người biết Zed - hay từng nghe về cậu - đều vừa tôn sùng vừa sợ hãi cậu. Họ tôn sùng cậu vì sự có mặt và cách cư xử của cậu truyền đến cho họ những cảm xúc rất tuyệt vời. Mặt khác, họ lại sợ cậu vì cậu là bằng chứng sống thách thức niềm tin của tất cả mọi người về những gì được coi là chuẩn mực, cậu đi ngược lại với tất cả mọi người nhưng cậu vẫn hạnh phúc, thậm chí còn hạnh phúc hơn bất cứ con chuột nào trong mê cung.

Một ngày, khi nhìn thấy Zed ngồi yên lặng trong một góc mê cung, một nhóm chuột nhỏ tụ tập lại. Khi Zed ngước lên, cậu nhận ra chúng đang rất muốn nói chuyện với mình. Zed đã quen với những cuộc thảo luận không chính thức và bất ngờ kiểu này. Cậu cũng quen với cách mọi người bắt đầu, phát triển và có xu hướng kết thúc thảo luận. Cậu không trông đợi điều gì bất ngờ cả.

Có thể, đó chính là lý do tại sao người ta vẫn gọi đó là bất ngờ.

Tại sao

Một chú chuột trẻ tuổi lên tiếng trước.

“Anh Zed,” chú chuột trẻ tuổi bắt đầu, “Bọn em đang thảo luận về *Cuốn Sách Hay*, về cách chúng ta có thể chấp nhận thay đổi như thế nào và cách vượt qua những suy xét vô căn cứ về lý do ‘tại sao’ thay đổi lại diễn ra. Anh biết đấy, cuốn sách nói rằng thay đổi là bất biến và nằm ngoài kiểm soát... Chà, chắc chắn là anh đã đọc nó rồi. Dù sao thì, em thấy mọi người nói rằng anh không quan tâm lắm đến cuốn sách đó. Rằng anh không thật sự tin tưởng những gì viết trong đó. Thật ra, em phải nói là em nghĩ anh đã sai. Ý em là... Tất nhiên, em muốn nghe anh nói tại sao anh lại nghĩ như vậy. Mọi người đều nói anh là một nhà tư duy vĩ đại và anh vô cùng thông thái. Nhưng... em biết là anh đã sai. Làm sao anh có thể phản đối lại sự sáng suốt, vĩ đại của thời đại chúng ta - của mọi thời đại! Em đã hy vọng, chà, em đã hy vọng bọn em sẽ được nghe anh nói về điều đó. Không phải thế đúng không ạ? Anh không phản đối chuyện thay đổi là bất biến đúng không?”

Zed mỉm cười. “Anh không phản đối. *Cuốn Sách Hay* nói đúng đấy. Thay đổi là bất biến.”

Về mặt chú chuột nhỏ dễ chịu đi trông thấy. Nhưng khi cậu bé thấy mình cần nói lời cảm ơn với Zed. Cậu chuẩn bị thể hiện sự biết ơn thì Zed lại cắt lời.

“Anh không phản đối,” Zed lặp lại. “Nhưng anh nghĩ rằng nó không quan trọng. Nó không thích đáng.”

Chú chuột nhỏ vô cùng sững sốt. Nó ước gì Zed hoàn toàn phản đối ý kiến của mình. Nghe người ta nói rằng suy nghĩ của mình không đúng đã khó chịu, nhưng nghe người ta nói suy nghĩ của mình vô nghĩa còn tệ hơn nhiều.

“Làm sao anh có thể nói như vậy được!” Chú chuột nhỏ kêu lên.

“Chà,” Zed trả lời, “để anh bắt đầu bằng việc hỏi em một câu. Em bảo rằng thay đổi là bất biến. Vậy theo em thì điều đó có gì là quan trọng?”

“Nó... nó chỉ cho chúng ta cách sống. Nó giải thích điều gì là quan trọng. Nó nói cho chúng ta biết những điều mình có thể và không thể kiểm soát, vậy nên nó giúp chúng ta tập trung. Nó chỉ dẫn cho chúng ta cách tận dụng tốt nhất thời gian của mình.” Chú chuột nhỏ bắt đầu lấy lại tự tin. “Nó dạy chúng ta cách làm việc hiệu quả. Nó giúp chúng ta nâng cao năng suất. Nó làm được tất cả những chuyện đó - và có thể là còn hơn thế nữa.”

“Rất tốt,” Zed nói. “Đúng là một danh sách ấn tượng.”

Chú chuột nhỏ tỏ ra rất hài lòng.

“Nhưng em có thể trả lời anh thêm một câu nữa không?” Zed hỏi.

“Vâng ạ, tất nhiên rồi,” chú chuột nhỏ trả lời.

“Em nói sự sáng suốt đó giải thích điều gì là quan trọng,” Zed bắt đầu. “Vậy hãy nói cho anh biết, em đã học được điều gì là quan trọng? Em đã được dạy phải tập trung vào điều gì? Cuốn sách gợi ý cho em nên dành thời gian vào việc theo đuổi mục tiêu nào? Em đã đạt được năng suất cao hơn trong việc gì? Hiệu quả làm việc của em được đo đếm bằng *tiêu chuẩn* nào?”

Chú chuột nhỏ nhìn Zed. Cậu đang nghĩ về việc lần lượt trả lời từng câu hỏi của anh. Cậu đang chuẩn bị để trả lời - bỗng nhiên mọi thứ dần sáng tỏ. Chỉ có một câu trả lời. Tất cả các câu hỏi của Zed đều có chung một câu trả lời. Và rồi chú chuột nhỏ im lặng, sững sờ vì điều cậu mới nhận ra.

Giờ đây có nhiều chú chuột tập trung lại hơn. Tất cả các con mắt đều dán vào chú chuột nhỏ. Họ đang đợi nghe chú trả lời. Mọi người đều rất háo hức.

“Pho mát,” chú chuột trả lời. “Câu trả lời cho tất cả các câu hỏi của anh là pho mát. Đó là thứ em đã được học để cho là quan trọng. Đó là tất cả những gì bọn em đã được dạy phải tập trung vào. Đó là tất cả những gì bọn em dành thời gian tìm kiếm. Những người ưu tú nhất trong bọn em là những người tìm pho mát giỏi. Hiệu quả làm việc của bọn em - tiêu chuẩn để bọn em đo đếm thành công - chỉ là thế này: Bọn em có bao nhiêu pho mát?”

Và sau đó, cậu thêm một từ cuối cùng. Nó không phải câu trả lời cho bất cứ câu hỏi nào của Zed. Nó là phản ứng với nhận thức rõ ràng đang tràn ngập trong cậu. “Tại sao,” cậu nói rất nghiêm trang. Nó là một câu trả lời – một kết luận - chứ không phải một câu hỏi.

Zed mỉm cười thông cảm.

Giờ đây, đám đông càng bồi rối hơn. Họ cảm thấy chú chuột nhỏ đã phản bội họ.

“Tất cả những chuyện này có nghĩa là gì?” một chú chuột lớn tuổi hét lên. “Mục đích của cuộc thảo luận này là gì? Cậu là ai mà dám quyết định cái gì là xác đáng? Tại sao cậu đồng ý rằng thay đổi là bất biến, là không thể kiểm soát nổi, và...”

“Tôi không đồng ý với điều đó,” Zed ngắt lời. “Tôi không đồng ý rằng thay đổi là không thể kiểm soát.”

“Nếu cậu không đồng ý thì cậu đúng là đồ ngốc,” chú chuột lớn tuổi lắp bắp.

“Cũng có thể.”

Chú chuột lớn tuổi tiếp tục giận dữ. “Và còn điều gì có thể quan trọng hơn được nữa? Điều gì có thể thích đáng với một con chuột hơn chứ? Cậu không mong chúng tôi theo đuổi thứ làm chúng tôi hạnh phúc sao?”

Zed tiếp tục nhìn chú chuột nhỏ tuổi. Cậu bé đã lại gần Zed hơn, tách biệt khỏi đám đông. Zed dịu dàng nhìn cậu bé và trả lời câu hỏi của chú chuột lớn tuổi nhưng vẫn hướng đến chú chuột nhỏ.

“Điều tôi mong muốn không phải là các bạn tìm kiếm hạnh phúc, mà là thật sự tìm thấy hạnh phúc. Bạn có thể tìm thấy hạnh phúc không khi mà bản thân việc tìm kiếm không khiến bạn hạnh phúc?”

Chú chuột nhỏ trả lời trong buồn bã: “Không, không phải là ở trong mê cung. Trong mê cung, chỉ có sự tìm kiếm. Nó không có hồi kết. Dù anh có kiếm được bao nhiêu pho mát đi chăng nữa, anh sẽ vẫn phải tiếp tục tìm kiếm. Anh không tìm thấy hạnh phúc. Anh chỉ thấy pho mát mà thôi.”

Cả đám đông rơi vào trạng thái buồn bã. Chú chuột già bắt đầu tấn công.

“Toàn là lời hay ý đẹp cả. Nhưng chúng chẳng có mấy giá trị. Một con chuột phải biết thích nghi với cái mê cung có sẵn. Tất cả những gì một con chuột phải nghĩ đến là làm cách nào để tìm đường đi xuyên qua mê cung này. Và khi pho mát bị lấy đi, điều duy nhất con chuột cần nghĩ đến là làm sao để tìm lại được nó. Nếu không thì chúng ta sẽ phải nghĩ đến cái gì?”

Zed nhìn chú chuột lớn tuổi và mỉm cười. Sau đó cậu trả lời.

“Tại sao lại phải như vậy, trong khi có biết bao nhiêu thứ thú vị và quan trọng hơn cần nghĩ đến,” Zed thản nhiên. “Có khi nào anh tự hỏi tại sao thay đổi lại là bất biến chưa? Có khi nào anh thắc mắc tại sao mê cung lại có cấu tạo như vậy - nó phục vụ cho mục đích gì chưa? Anh có bao giờ nghĩ đến việc hỏi xem lý do tại sao những con chuột lại dành cả cuộc đời mình vào việc tìm kiếm pho mát chưa? Anh đã khi nào thắc mắc, khi thấy pho mát đã bị mất, rằng ‘Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?’ chưa?”

Những lời cuối cùng làm đám đông bị kích động. Cùng lúc, tất cả những con chuột đang nổi giận bắt đầu trả miếng, chúng gào lên:

“Lãng phí thời gian.”

“Tại sao lại hỏi những câu như vậy?”

“Thật lố bịch!”

“Nhảm nhí!”

“Trẻ con!”

“Không thực tế.”

“Chẳng ai có thể biết ai đã lấy pho mát cả.”

“Không có câu trả lời cho *câu hỏi đó*.”

Rồi cơn giận cũng nguôi dần và mọi thứ lại rơi vào yên lặng. Và sau đó, một giọng nói cất lên từ đám đông đã phá tan sự yên lặng đó. Đó là một giọng nói mạnh mẽ, tự tin và bình thản - gần như trung lập. Nhưng từng lời được nói ra đầy thận trọng.

“Tôi biết ai đã lấy pho mát,” người đó nói. “Và tôi biết tại sao họ làm vậy.”

Kể cả những điều không-thể-tin-nổi

Đám đông vô cùng kinh ngạc. Họ quay sang nhìn xem ai đã thốt ra những lời không thể tin nổi đó. Họ quay sang để xem ai có thể phát ngôn bừa bãi như vậy. Và họ thấy Max. Gần như cả năm nay chẳng ai nhìn thấy cậu ta. Trông cậu ta rất hớn hờ.

Max nhìn xuyên qua đám đông. Ánh mắt của cậu hướng về Zed. Dường như cậu không hề để mắt đến mọi người.

“Tôi biết ai đã lấy pho mát,” Max nhắc lại. “Và tôi sẽ kể với anh về điều đó.” Cậu chỉ nói với một mình Zed.

Đám đông yên lặng. Họ sẽ nhanh chóng bỏ ngoài tai những lời nói đó như thể chúng là những lời huênh hoang của một kẻ điên khùng, nhưng ánh mắt của Max đã gạt bỏ ý nghĩ đó trong họ. Cá nhân mỗi con chuột đều biết rằng cậu đang rất nghiêm túc. Nhưng là một nhóm, họ không sẵn sàng để nghĩ đến khả năng này. Họ không biết phải nghĩ gì. Họ không muốn nghĩ. Mỗi người trong bọn họ đều đợi có ai đó nghĩ - ai đó trong nhóm sẽ quyết định xem tất cả nên phản ứng như thế nào. Cuối cùng, chú chuột già cười khẩy:

“Thật lố bịch hết chỗ nói! Chúng tôi không có thời gian cho những câu chuyện khoác lác đâu. Chúng tôi đang thảo luận nghiêm túc. Cậu có nghĩ cậu xen ngang vào như vậy là rất thô lỗ không? Chúng tôi sẽ không bị quấy nhiễu bởi những bình luận ngu ngốc của cậu đâu. Thôi đi, anh bạn! Cuộc tranh luận này chẳng đi đến đâu cả. Và giờ cũng đã muộn rồi. Bản thân tôi còn có những việc đáng phải làm hơn.”

Chú chuột già nói với vẻ hùng biện phi thường, đặc biệt là khi nghĩ đến chuyện chú không hề chắc chắn về những lời nói của mình. Và những con chuột khác rất biết ơn nỗ lực của chú. Đám đông chậm rãi giải tán. Họ vẫn thoáng băn khoăn không biết nên đi hay ở, nhưng những băn khoăn đó cũng nhanh chóng biến mất. Trong vòng một tuần, toàn bộ câu chuyện có thể bị quên lãng. Có thể, chỉ trừ chú chuột nhỏ tuổi mà thôi.

Khi đám đông đã giải tán, chỉ còn lại mình Zed. Cậu gần như không hề dịch chuyển. Max tiến lại gần cậu.

“Tôi muốn nói chuyện với anh,” Max nói.

“Tôi biết chắc rằng mình muốn nghe những gì cậu nói,” Zed trả lời.

“Đã gần một năm rồi,” Max tiếp tục. “Quá nhiều chuyện đã xảy ra. Tôi đã thấy rất nhiều. Tôi cũng đã học và làm rất nhiều. Zed, anh là người đầu tiên tôi gặp mà tôi tin chắc rằng

anh sẽ hiểu những gì tôi nói và hiểu nó có ý nghĩa như thế nào. Anh sẽ nghe tôi nói chứ?”

“Tất nhiên rồi.”

Max bước lại phía Zed và ngồi xuống cạnh cậu. Anh nhận ra rằng trông Zed còn rất trẻ. Anh đã từng nghe kể về Zed và cứ ngỡ rằng anh sẽ gặp một ai đó lớn tuổi hơn.

“Tôi sẽ bắt đầu từ chuyến đi của tôi. Xin hãy tin rằng mọi điều tôi sắp nói với anh là sự thật... kể cả những điều không thể tin nổi.”

“Tôi biết,” Zed nói.

Max bắt đầu kể câu chuyện của mình...

Lên trên

Một năm trước, tôi đã tự hứa với bản thân mình một điều. Đó là một quyết định - quyết định khó khăn nhất của tôi cho đến thời điểm đó. Tôi quyết định rằng mình sẽ phải khám phá xem tại sao mê cung lại có cấu tạo như vậy, tại sao pho mát lại bị mất và ai là người đã lấy pho mát đi. Lúc đó, tôi chẳng có lý do gì để tin rằng mình có thể khám phá ra những chuyện đó. Tôi chỉ biết rằng tôi sẽ dành cả đời mình để nỗ lực mà thôi.

Trong nhiều tuần, tôi dành thời gian nói chuyện với những người khác, đặc biệt là những người lớn tuổi. Tôi hỏi từng người trong bọn họ xem họ có biết câu trả lời cho những câu hỏi của tôi không. Chẳng ai biết cả. Và cũng chẳng có ai hiểu tại sao tôi lại hỏi như vậy. Với họ, tò mò là bản chất tự nhiên của một người trẻ tuổi như tôi, nhưng điều đó không có nghĩa là tôi có khả năng tự thỏa mãn sự tò mò của mình. Đây là điều họ nói với tôi: Không phải tất cả mọi câu hỏi bắt đầu bằng hai chữ tại sao đều có câu trả lời - và thậm chí nếu chúng có câu trả lời thì đó không phải là điều một con chuột nên biết. Là chuột thì không nên đặt ra nhiều câu hỏi. Là chuột thì phải biết chấp nhận. Nhưng như anh thấy đây, Zed, tôi không thể.

Cuối cùng, tôi cũng đi đến một kết luận mà tất cả những con chuột trẻ tuổi đều sẽ đến. Tôi kết luận rằng một con chuột trong mê cung sẽ không bao giờ có thể hiểu nổi *tại sao*. Nhưng, không giống như những con chuột khác, tôi không đi đến hành động tiếp theo như logic thông thường - đó là dừng việc băn khoăn *tại sao* lại. Thay vào đó, khi nhận ra rằng có rất nhiều điều mà một con chuột trong mê cung có thể biết và hiểu được... Tôi quyết định *ra khỏi* mê cung.

Đầu tiên, dường như đến cả ý tưởng đó cũng thật điên rồ. Việc ra khỏi mê cung rốt cuộc có nghĩa là gì? Có một công việc như vậy sao? Nhưng khi tôi cố gắng đi đến một quyết định khác biệt, niềm đam mê đã dẫn tôi đến kết luận này. Và do đó, tôi bắt đầu khám phá xem chuyện đó có thể xảy ra như thế nào.

Tôi đã biết rằng mê cung có rất nhiều đường rìa - nhưng chẳng có cách nào để vượt qua những bức tường chặn ngang chúng cả. Tôi cố tìm xem có cách nào phá vỡ những bức tường đó không. Nhưng không thể. Tôi cố đào xuyên qua sàn mê cung vì tôi tò mò không biết liệu có thể giới nào dưới lòng đất không. Và tôi lại thất bại.

Tôi đi đến kết luận rằng lối duy nhất để ra khỏi mê cung là... 'lên trên'.

Hiện giờ, hầu như không ai có thói quen nhìn theo hướng nào khác ngoài thẳng, trái, phải và xuống dưới - thậm chí chúng ta chỉ nhìn xuống dưới khi muốn tìm mảnh vụn pho

mát cuối cùng sau bữa ăn mà thôi. Tất nhiên, khi còn là trẻ con, chúng ta thường ngêng cổ nhìn theo hướng ngược lại từ phía dưới và tò mò quan sát nguồn ánh sáng đó. Nhưng chúng ta sớm phát hiện ra rằng nó chẳng có giá trị gì và dừng việc đó lại.

Tôi quyết định rằng biết đâu việc quan sát lại chẳng có giá trị nào đó. Và, đúng như dự đoán, chẳng có gì trên đó cả. Những bức tường dường như mở rộng không giới hạn lên trên. Và rồi điều đó cũng đến. Tôi phát hiện ra một chuyện.

Tôi nhận ra rằng nếu đứng ở một hành lang, đo chiều dài của bóng bức tường, và sau đó đứng ở một hành lang song song với nó và đo chiều dài của chính bức tường đó - từ cùng một hướng - bóng của bức tường sẽ có độ dài khác nhau một chút. Tất nhiên, điều này có nghĩa là nguồn ánh sáng nằm cùng hướng với bức tường thứ nhất và những bức tường đó không cao vô hạn. Điều này không có gì đáng ngạc nhiên cả. Nhưng sau một thời gian tìm hiểu, tôi phát hiện ra rằng tôi có thể tính toán được các góc ánh sáng chiếu vào từng hành lang bằng cách tính chiều dài của bóng tường, khoảng cách giữa các bức tường của hai hành lang và khoảng cách giữa cả hai bức tường với một bức tường song song không có bóng. Điều này không hề đơn giản, vì không có nhiều nơi trong mê cung mà người ta có thể tìm thấy ba bức tường song song với nhau - nơi có sự sắp xếp khiến một trong những bức tường đó không có bóng ở mặt bên kia. Nhưng sau đó, khi tìm ra điểm này, bổ sung thêm vài ước tính hợp lý, tính toán các góc, tôi có thể xác định được chiều cao của các bức tường.

Tôi làm các phép tính và xác định được là nếu bốn con chuột đứng chồng lên nhau thì sẽ lên được đến đỉnh. Tôi tìm thêm những con chuột khác nhưng sớm phát hiện ra rằng một con chuột không đủ sức để chịu được khối lượng của nhiều hơn một con chuột khác đứng trên đầu. Đây là vấn đề.

Sau đó tôi bắt đầu gom pho mát lại nhiều nhất có thể và chất chúng lại thành đống. Nhưng cũng vô ích. Nó không đủ cứng để chịu được trọng lượng của tôi. Mỗi khi cố gắng trèo lên đỉnh đống pho mát đó, tôi chỉ lên được phân nửa chặng đường thì đã bị ngập trong pho mát.

Thậm chí tôi còn thử trèo lên tường bằng bộ móng của mình. Và tôi vẫn thất bại.

Nhưng sau đó, ngay khi các ý tưởng đã cạn kiệt, tôi có một cuộc gặp gỡ bất ngờ. Đó là cuộc gặp với một con chuột không hề giống bất cứ con chuột nào tôi từng gặp. Một con chuột khác hoàn toàn với mọi logic thông thường. Và có thể là con chuột duy nhất có khả năng giúp tôi giải quyết vấn đề của mình...

“Con chuột đó tên là Big.”

Big

Đó không phải là tên thật nhưng ai cũng gọi anh ấy là Big. Lý do khá rõ ràng: Anh ấy rất to lớn. Anh ấy không hẳn là con chuột to nhất và cũng không thuộc tuýp to lớn do di truyền như một số con chuột khác. Nhưng anh ấy là con chuột khỏe mạnh nhất trong mê cung. Thậm chí chẳng cần phải tranh cãi, anh ấy là con chuột mạnh mẽ nhất trong trí tưởng tượng của bất cứ con chuột nào. Anh ấy to lớn vì anh ấy muốn trở nên to lớn và vì anh ấy làm việc dựa vào điều đó.

Hiếm khi nào chúng ta thấy chuột luyện tập, đặc biệt là trong mê cung. Chẳng có lý do gì phải làm thế cả - đi kiếm pho mát chính là một bài kiểm tra sức khỏe nặng nhọc nhất rồi. Big ăn không nhiều lắm. Trong khi một con chuột bình thường luôn ăn tất cả pho mát nó kiếm được thì Big chỉ ăn vừa đủ nhu cầu phát triển của mình. Sau bữa ăn, xung quanh mặt đất nơi Big ăn bao giờ cũng có thừa pho mát. Với những con chuột khác, điều này rất lạ lắm bởi bữa ăn của chúng chỉ kết thúc khi chẳng còn gì để ăn cả.

Không giống như những con chuột khác, Big thậm chí chẳng bao giờ đi tìm thức ăn. Anh chẳng bao giờ phải làm vậy. Khi đi ăn và thấy pho mát đã biến mất, anh cũng không hề bận tâm. Công việc hàng ngày của anh là chạy khắp mê cung và cứ một vài giờ anh lại gặp một đồng pho mát mới. Trong những dịp hiếm hoi chẳng tìm thấy chút pho mát nào, anh sẽ không ăn. Bạn bè hỏi anh: “Sao hôm nay cậu không đi tìm pho mát?”

Anh sẽ trả lời rõ ràng rằng: “Đó không phải là trò tôi đang chơi.”

Vậy tại sao anh phải làm việc vất vả để có cơ bắp? Tại sao phải dành quá nhiều thời gian cho việc luyện tập như vậy? Tại sao phải bận tâm? *Mục đích* ở đây là gì? Suốt cuộc đời mình, Big đã nghe người ta hỏi mình những câu hỏi đó.

Anh thường chẳng mấy khi trả lời. Và nếu có trả lời, anh sẽ chỉ nói: “Tôi chính là mục đích.”

Chẳng ai bận tâm xem anh nói vậy là có ý gì.

Big rất hài lòng. Anh đã phát hiện ra điều gì khiến mình hạnh phúc. Và anh đã làm chính xác như vậy. Anh chẳng quan tâm nếu người khác không hiểu. Việc người khác thấy việc tìm kiếm của anh chẳng có gì thú vị cũng không hề quan trọng. Đó là vì chính bản thân anh. Và với Big, chuyện đó hoàn toàn ổn.

Big không nhận ra rằng mình đang ở trong mê cung. Điều đó chẳng có ý nghĩa gì với

anh. Nó không đặt lên người anh bất cứ hạn chế nào. Big có rất nhiều bạn và anh dành nhiều thời gian cùng với họ. Quan trọng hơn, môi trường đó mang lại cho anh rất nhiều cơ hội để theo đuổi đam mê của mình - để tìm kiếm bình yên và hạnh phúc. Vậy nên anh không hề bận tâm đến mê cung.

Cho đến khi...

Chà, một ngày, Big nhận ra rằng cuộc đời mình đã thay đổi. Và lần đầu tiên trong đời, anh để ý đến mê cung - nhận ra sự tồn tại của nó. Nhưng chúng ta sẽ đến với câu chuyện đó sau. Trước khi chuyện đó xảy ra, Big gặp Max.

Và đó là phần câu chuyện mà Max đang kể dở...

Ra ngoài

Max tiếp tục câu chuyện của mình.

“Một ngày, Big tới tìm tôi và nói rằng anh có nghe về chuyện tôi đang nỗ lực điên cuồng làm chuyện gì đó. Anh ấy mỉm cười khi nói đến chữ *điên cuồng*, như để nhấn mạnh sự dừng dưng của mình với thuật ngữ đó. Tôi không biết Big là ai - thậm chí chưa từng nghe về anh - nhưng trông anh vô cùng ấn tượng. Tôi chưa từng nhìn thấy con chuột nào mạnh mẽ và hoàn hảo đến thế. Khi anh nói với tôi tên anh là Big, tôi đã mỉm cười.

Big nói với tôi rằng đã nghe ai đó kể về ‘anh chàng Max’ đang theo đuổi một mục tiêu vô vọng. Anh trở nên hứng thú khi nghe thấy một trong những con chuột nói rằng tôi nên dừng việc cư xử như một đứa trẻ con ấy lại và đi tìm pho mát. Khi một con chuột khác cộc cằn bổ sung thêm rằng tôi ở trong thế giới nhỏ bé riêng của mình, chơi đùa với những quy tắc của riêng mình và rằng tôi được coi là một tấm gương xấu cho những chú chuột trẻ tuổi, Big đã quyết định đi tìm gặp tôi.

Big không quan tâm đến lý do tại sao tôi lại muốn trèo lên tường. Anh không hỏi tôi nghĩ gì về khả năng thực hiện công việc này. Thay vào đó, anh yêu cầu tôi đoán chừng xem bức tường cao bao nhiêu.

Tôi nói với anh rằng nó cao chừng bốn con chuột chồng lên nhau.

Sau một lát, anh nói: ‘Tôi nghĩ mình có thể giúp cậu’.

Tôi hỏi anh ấy sẽ giúp tôi như thế nào. Tôi nghĩ xem câu trả lời của anh có thể là gì, nhưng ý tưởng về điều đó có vẻ rất xa vời.

‘Tôi có thể ném cậu lên đó. Chuyện đó nghe thế nào?’

Chuyện đó nghe thật khó tin, nhưng tôi biết Big hoàn toàn nghiêm túc khi nói vậy.

Trong đầu tôi chỉ nghĩ đến hai chữ: ‘Cảm ơn’, tôi trả lời anh với lòng biết ơn sâu sắc.

‘Hãy chuẩn bị để lên đó nào!’, Big nói với nụ cười trên môi.

Big đứng với tư thế lấy chân sau làm trụ, lưng dựa vào tường. Anh bảo tôi chạy đến chỗ anh càng nhanh càng tốt và sau đó nhảy lên khi đến nơi. Tôi làm theo lời anh nói. Tôi chạy nhanh hết sức có thể, và sau đó nhảy lên. Vào khoảnh khắc khi tôi nhảy lên, tôi cảm thấy Big túm lấy chân sau của tôi, và với một cú đẩy cực mạnh, anh tung tôi lên phía trên. Trước

khi tôi biết điều đó, mắt tôi ở ngang tầm với bờ tường và ngay khi chuẩn bị rơi ngược trở lại, tôi vói đến bức tường và tóm lấy nó. Tôi đẩy người mình lên và cẩn thận lấy lại thăng bằng trên bức tường rất hẹp đó.

Tôi đã ở đó... Một con chuột không còn ở trong mê cung nữa. Một con chuột mà tại thời điểm đó có thể nhìn xa hơn bất cứ con chuột nào. Một con chuột sắp trả lời được câu hỏi đã được đặt ra vô số lần nhưng cuối cùng đành từ bỏ trong vô vọng: ‘Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?’

Và tôi đã không chỉ dừng lại ở đó.”

Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?

Max tiếp tục câu chuyện của mình.

“Có những ‘sinh vật’ khác ở ngoài đó. Trông họ cũng giống chuột, nhưng lớn hơn. Họ thông minh hơn phần lớn những con chuột nhưng lại kém hơn một vài con. Họ được gọi là *con người*. Một vài người trong số họ đã tạo ra mê cung, và nó tồn tại vì niềm vui và lợi nhuận của họ - vì mục đích của họ.

Thế giới của chúng ta - thứ mà chúng ta được ban tặng - chẳng là gì cả. Cấu tạo của nó phục vụ cho nhu cầu và hứng thú của những người kiểm soát nó. Đó chính là những người định hình nên mê cung của chúng ta. Họ tạo ra luật lệ và mang đến phần thưởng cũng như sự trừng phạt cho chúng ta. Họ có thể làm vậy vì chúng ta yêu thích pho mát hơn mọi thứ trên đời. Họ có thể làm vậy vì chúng ta là những con chuột trong mê cung. Và với một con chuột trong mê cung, tất cả những gì cần quan tâm là pho mát.

Kể từ sau chuyến thám hiểm đầu tiên của tôi ra khỏi mê cung, tôi đã có rất nhiều chuyến thám hiểm nữa. Tôi đã học được rất nhiều điều. Tôi mất nhiều tháng để học ngôn ngữ của con người. Tôi lắng nghe và đọc những gì họ viết. Tôi phát hiện ra rằng mê cung của chúng ta chỉ là một trong rất nhiều mê cung. Có những con chuột khác và những con người khác nữa. Và dù tất cả mọi sinh vật đều khác nhau nhưng họ vẫn giống nhau ở vài điểm nào đó.

Chúng ta cần một lượng pho mát nhất định để duy trì cuộc sống. Nhưng tôi đã học được rằng sự tìm kiếm của chúng ta không bắt nguồn từ khát vọng có thêm pho mát. Thực tế là, việc có thêm pho mát không khiến chúng ta hạnh phúc hơn - mà việc *lấy được* thêm nhiều pho mát mới thực sự có ý nghĩa. Khi có được một lượng nhất định, chúng ta sẽ quen với nó - và lại muốn nhiều hơn nữa.

Cuộc sống trong mê cung có tác dụng quan trọng với chúng ta đến nỗi không lượng pho mát nào có thể khiến chúng ta hài lòng. Hạnh phúc và bình yên - đó là những thứ khiến chúng ta dành cả cuộc đời mình để theo đuổi khi chạy quanh mê cung. Nhưng khi đến đích, chúng ta lại không tìm thấy chúng. Tất cả chỉ là pho mát. Cứ như vậy, pho mát không giữ được lời hứa của nó. Và chúng ta từ chối việc đặt câu hỏi đối với niềm tin của bản thân về pho mát, hay về việc cái gì sẽ thực sự mang đến hạnh phúc cho mình. Thay vào đó, chúng ta vẫn tiếp tục ‘tăng tốc’ và tìm kiếm thêm pho mát. Và cuộc đua cứ thế tiếp tục.

Mới lúc này thôi, Zed, anh đã hỏi mọi người rằng: ‘Bạn có thể tìm thấy hạnh phúc không khi việc tìm kiếm đó không khiến bạn hạnh phúc?’

Có bao nhiêu con chuột đủ can đảm để trả lời câu hỏi đó? Có bao nhiêu con chuột sẽ có khả năng chấp nhận hàm ý về những gì ta nên làm trong câu trả lời đó? Anh yêu cầu họ làm những việc họ chưa từng được học. Anh yêu cầu họ phải nghỉ ngơi và suy nghĩ, nhưng họ lại lựa chọn chấp nhận những thứ được ban tặng. Anh yêu cầu họ tìm kiếm *bản thân họ*, nhưng họ còn bận tìm pho mát. Anh yêu cầu họ sống *cuộc sống của chính mình*, nhưng họ còn mãi mê chạy quanh mê cung.

Zed, anh yêu cầu họ phải tồn tại. Nhưng họ mới chỉ học cách phải làm cái gì.

Nhưng không chỉ loài chuột chúng ta mới vậy. Tất cả mọi sinh vật đều vậy. Kể cả con người. Họ cũng có mê cung của họ. Họ cũng có pho mát. Nhưng họ không gọi chúng như vậy. Họ phát hiện ra nhiều thứ về loài chuột, nhưng họ không biết rằng cuộc sống của họ thật ra cũng chẳng khác gì. Họ cũng chấp nhận mê cung có sẵn và thấy những bức tường không thể vượt qua nổi. Họ cũng từ chối hành động. Họ cũng thất bại trong việc đặt ra những câu hỏi quan trọng nhất.

Tôi đã khám phá ra việc hỏi rằng: ‘Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?’ không hề không thích đáng hay phi thực tế. Nó phải được trả lời. Vì nó có thể được kiểm soát. Thực ra là nó đã và đang được kiểm soát. Nhưng những con chuột trong mê cung không kiểm soát nó. Những con chuột chấp nhận mê cung có sẵn - giống như một nhà tù - sẽ chẳng có quyết định nào ngoài việc chấp nhận cấu tạo của những người khác. Nhưng những con chuột từ chối chấp nhận mê cung như một thứ có sẵn sẽ thách thức cấu tạo của nó, và có thể chúng sẽ quyết định hành động.

Vậy nên tôi đã hành động. Mọi người bảo tôi rằng không có câu trả lời cho câu hỏi *tại sao*. Mọi người bảo tôi rằng tôi không có sự lựa chọn nào khác ngoài việc chấp nhận sự thay đổi. Mọi người bảo tôi chỉ nên tìm pho mát thôi. Mọi người bảo tôi rằng việc tìm kiếm pho mát là một việc đương nhiên. Mọi người bảo tôi rằng chỗ của tôi là ở trong mê cung, và mê cung cũng là một thứ đương nhiên.

Chà, tôi đã chứng minh điều ngược lại.

Và đó chưa phải là tất cả... tôi còn làm được một việc nữa.

Tôi đã được dạy rằng nếu có ai đó lớn tiếng hỏi ‘Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?’ trong giận dữ hay bối rối thì tôi nên nói với họ rằng: ‘Với một con chuột thì việc ai lấy pho mát không quan trọng, quan trọng là pho mát đã biến mất.’

Chà, giờ thì tôi có phản ứng khác với câu hỏi đó. Lần sau nếu có con chuột nào lớn tiếng hỏi ‘Ai đã lấy miếng pho mát của tôi?’, tôi sẽ *trả lời* câu hỏi đó.

Nhưng câu trả lời không phải như anh nghĩ đâu, Zed ạ, vì giờ mọi thứ đã khác rồi... Tôi đã thay đổi chúng.

Câu trả lời của tôi sẽ như thế này: “Tôi đã lấy miếng pho mát của anh!”

Tôi đã lấy miếng pho mát của anh!

“Tôi đã dành rất nhiều thời gian để học ngôn ngữ của loài người. Tôi cũng đọc những gì họ viết về mê cung. Tôi học cách họ thiết kế nó như thế nào và tìm hiểu mục đích của họ khi thiết kế. Tôi hiểu được tại sao họ lại di chuyển pho mát và họ quyết định địa điểm di chuyển nó đi đâu. Tôi đã có câu trả lời cho rất nhiều câu hỏi từ thời ấu thơ của mình. Tôi đã khám phá ra tại sao lại có quá nhiều hành lang vô dụng trong mê cung, tại sao lại có rất nhiều con đường khác nhau nhưng đều dẫn đến một địa điểm.

Tôi học tất cả những điều đó, và nó giải thích tại sao mọi thứ trong mê cung lại vận hành như vậy. Nhưng điều đó không công bằng. Trên thực tế, chẳng có bất cứ thứ gì là công bằng cả. Những người đã tạo ra mê cung làm vậy vì lợi ích của cá nhân họ và phục vụ cho mục đích của riêng họ. Nhưng họ không sống trong mê cung. Chúng ta sống trong đó. Tôi đã hiểu *tại sao*, nhưng tôi không muốn chấp nhận nó.

Vậy nên tôi quyết định mình sẽ phải làm gì đó.

Tôi mất vài tuần để khám phá ra họ làm chuyện đó như thế nào. Hàng tối, những người quản lý - những người đã tạo ra mê cung của chúng ta - để lại hướng dẫn cho trợ lý của họ. Vào buổi sáng, các trợ lý sẽ đọc hướng dẫn và tạo ra sự thay đổi hợp lý cho mê cung. Sau đó, họ nghiên cứu về loài chuột trong suốt buổi chiều và ghi chép những gì họ quan sát được vào một cuốn nhật ký. Buổi tối, người quản lý đọc dữ liệu được cung cấp bởi trợ lý của họ và đưa ra những chỉ dẫn cho ngày hôm sau. Chu trình đó lặp lại mỗi ngày.

Và đó là khi tôi bắt đầu can thiệp vào. Tôi bắt đầu thay đổi những gì người quản lý miêu tả trong hướng dẫn của họ và sau đó thay đổi cả những gì trợ lý ghi chép trong nhật ký. Theo cách đó, tôi đã có thể gây ảnh hưởng đến những thay đổi trong mê cung. Tôi bắt đầu một cách chậm rãi. Ban đầu, tôi chỉ tạo ra một vài thay đổi nhỏ - mỗi lần chỉ di chuyển một bức tường, thường là ở một hành lang nhỏ trong mê cung. Cuối cùng, tôi trở nên táo bạo hơn. Tôi gần như hoàn toàn thiết kế lại mê cung. Mê cung giờ đây hiệu quả hơn rất nhiều và thiết kế của nó cũng có khả năng truyền cảm hứng hơn. Trong mê cung có nhiều pho mát hơn dù không phải lúc nào cũng dễ tìm thấy chúng.

Tại sao tôi lại làm vậy? Mục đích của tôi là gì? Để giúp những con chuột nhìn thấy mê cung đúng như bản chất của nó. Để chúng có nhiều thời gian ước tính những hành lang chúng sẽ đi hơn. Để khuyến khích chúng suy nghĩ. Để thúc đẩy chúng khám phá xem hạnh phúc của chúng thực sự phụ thuộc vào điều gì. Để khuyến khích chúng tự khám phá ra mục tiêu của đời mình.

Nhưng anh có thấy sự mỉa mai ở đây không? Tôi đã cố gắng rất nhiều để giúp đỡ những con chuột khác, nhưng kết quả là đó vẫn chỉ là một cái mê cung dựa trên ý thích và phục vụ cho mục đích của tôi - chứ không phải *của họ*. Những con chuột sống trong mê cung giờ đây chẳng tự do hơn trước đây chút nào! Mê cung mới tốt hơn cái cũ, nhưng những con chuột vẫn phải phụ thuộc vào quy tắc của người khác.

Nhưng mọi chuyện không nhất thiết phải như vậy.

Nếu một con chuột tự quyết định không đi tìm pho mát một cách mù quáng nữa, nó sẽ được tự do. Tôi không thể kiểm soát được nó. Quy tắc của tôi sẽ không còn giá trị nữa.

Nếu một con chuột quyết định - như tôi đã quyết định nhiều tháng trước - rời khỏi mê cung, nó sẽ được tự do.

Nếu một con chuột tuyên bố - như anh mới làm hôm nay - có rất nhiều thứ thú vị và quan trọng khác cần làm hơn việc đi tìm pho mát, nó sẽ được tự do.

Hãy nói tất cả những điều này với một con chuột trong mê cung. Anh nghĩ nó sẽ phản ứng như thế nào? Nếu nó *tin* rằng không ai có thể trở nên vĩ đại, sau đó nó sẽ biết ơn anh vì đã cho nó biết rằng điều đó là có thể. Tuy nhiên, cũng có những con chuột *hy vọng* rằng không ai có thể đạt đến độ vĩ đại - vì điều này giúp ích cho việc biện hộ cho những con đường mù quáng của chúng. Hãy nói với một con chuột như thế rằng sự vĩ đại là hoàn toàn có thể, nó sẽ ghét anh vì điều đó.

Tôi tin rằng khao khát được truyền cảm hứng vĩ đại hơn khao khát được nhận pho mát rất nhiều. Nhưng dù tôi có sai đi chăng nữa, tôi cũng không cho phép mê cung dạy lũ chuột rằng chúng nhỏ bé và không quan trọng. Tôi không cho phép mê cung dạy lũ chuột rằng có sự cao quý hay thông thái nào đó trong những yếu đuối và đau khổ. Tôi không thể chấp nhận một mê cung mà ở đó việc đi tìm pho mát là một điều hiển nhiên. Tôi không chấp nhận việc một mê cung nói với bất cứ chàng chuột nhỏ tuổi nào rằng nó không biết hay không thể đạt được thành tựu nào. Tôi từng là một chàng chuột nhỏ trong mê cung như vậy. Và tôi sẽ không để chuyện đó xảy ra.

Và đó là thứ tôi tìm kiếm.

Anh là con chuột đầu tiên tôi chia sẻ chuyện này vì tôi biết anh sẽ hiểu. Và lý do tôi biết điều đó rất đơn giản...

Tôi đã lấy pho mát của mọi con chuột trong mê cung và gây ảnh hưởng tới chúng. Bằng việc lấy pho mát đi, tôi đã thay đổi suy nghĩ, cảm giác, phương hướng và cả niềm tin của chúng.

Tôi cũng đã lấy pho mát của anh rất nhiều lần, Zed à. Nhưng anh không quan tâm đến chuyện đó.”

Những bức tường

Max đã kể xong câu chuyện của mình. Khuôn mặt cậu lộ vẻ hài lòng. Cậu chẳng muốn gì ở Zed cả. Cậu không tìm kiếm sự ủng hộ. Cậu cũng không mong chờ một phản ứng đặc biệt nào.

“Cảm ơn cậu vì đã chia sẻ câu chuyện của mình với tôi,” Zed nói. “Chuyên thám hiểm của cậu thật sự rất ấn tượng. Cậu là một chú chuột đặc biệt.”

Bây giờ, trời đã tối.

“Ngày mai, chúng ta sẽ nói chuyện tiếp nhé,” Zed gợi ý. “Giờ đã muộn rồi. Sáng mai cậu sẽ gặp tôi ở đây, được chứ?”

“Được,” Max trả lời. Max nghĩ Zed sẽ đứng dậy và bước qua cậu xuống hành lang phía dưới. Nhưng thay vào đó, Zed lại đi đến góc và bắt đầu bước thẳng đến bức tường. Max nhìn anh và băn khoăn. Đó là ngõ cụt. Không biết có phải Zed định ở lại đây, trong góc này, suốt đêm không? Hay anh đã mất phương hướng rồi?

Zed vẫn tiếp tục bước đi.

Có thể là ngay lúc Zed đâm đầu vào bức tường, Max liền cất tiếng gọi to như cảnh báo: “Dừng lại!”

Và cậu nhận thấy chuyện gì đang diễn ra.

Ngay trước mắt cậu, Max nhìn thấy Zed đi *xuyên qua* tường. Anh bước qua như thể bức tường không hề ở đó... như thể bức tường chỉ làm bằng không khí... như thể chẳng có gì quan trọng cả. Và anh đã đi rồi. Max đứng ở đó, nhìn chăm chăm vào bức tường, người ngây ra.

Một lát sau, anh nghe thấy tiếng Zed ở phía bên kia bức tường.

“Cậu nói đúng, Max ạ,” Zed nói. “Tự do là hoàn toàn có thể. Và ngày mai, tôi sẽ kể cho cậu nghe chuyện *của tôi*.”

Max ngồi xuống, hoàn toàn sững sốt. Cậu biết Zed đang mỉm cười. Cậu mỉm cười lại.

“Và tôi đã luôn miệt mài nói về điều này,” Max tự nói với mình trong niềm thích thú.

Mê cung trong mỗi con chuột

Sáng hôm sau, Max đến chỗ hẹn rất sớm. Cậu đã thức suốt đêm nhưng cậu lại cảm thấy tỉnh táo và đầy sức sống hơn bao giờ hết. Cậu nhận ra rằng mình đang nhìn xuống hành lang dài để chờ đợi sự xuất hiện của Zed. Cậu phá lên cười.

Bất cứ con chuột nào cũng phải đi dọc hành lang đó để đến đây, cậu tự nhủ. Nhưng Zed không thể. Anh ấy chẳng cần *phải* làm gì cả. Anh ấy có thể xuất hiện từ bất cứ đâu.

Rồi cậu thấy Zed đang bước về phía cậu, như bất cứ con chuột nào khác, từ phía hành lang dài. Và cậu lại bật cười.

Khi họ đã chào nhau và cùng ngồi xuống, Zed nói:

“Max, hôm qua, trước khi cậu kể chuyện của mình, cậu đã bảo tôi rằng mọi thứ cậu kể đều là sự thật. ‘Kể cả những điều-không-thể-tin-nổi’.”

“Đúng vậy,” Max đồng tình.

“Chà,” Zed nói, “tôi phải bắt đầu bằng việc nói với cậu rằng không có gì tôi kể với cậu là không thể cả.”

Max gật đầu.

Zed tiếp tục: “Cậu sẽ nói gì nếu tôi bảo với cậu rằng chẳng có sự khác biệt nào giữa những gì cậu làm được khi thoát ra khỏi mê cung và điều tôi làm tới qua?”

“Tôi sẽ nói rằng có thể đúng là vậy, nhưng tôi không giải thích được,” Max trả lời.

“Max, cậu đã thoát khỏi mê cung như thế nào?” Zed hỏi.

“Tôi vươn đến đỉnh của bức tường. Tôi tự đẩy mình lên. Và sau đó tôi bò ra ngoài. Tôi có sự giúp đỡ từ người khác. Big đã ở đó và ném tôi lên”. Max trả lời.

“Tất cả những điều đó đều đúng. Nhưng hãy trở lại xa hơn nữa trong câu chuyện của cậu. Tại sao cậu lại là con chuột duy nhất thoát ra khỏi mê cung? Tại sao Big lại ở đó để giúp cậu? Làm sao cậu đến được với mục đích của đời cậu khi đứng trên đỉnh bức tường?”

Max suy nghĩ một lát. Sau đó cậu trả lời: “Tôi là con chuột duy nhất cố gắng thoát ra ngoài.”

“Vậy thì cái gì là lý do *thực sự* cho những thành tích cậu đạt được?”

“Quyết định của tôi. Quyết tâm của tôi. *Ý nghĩ* của tôi. Ý nghĩ rằng tôi sẽ thoát ra ngoài.”

“Và mọi thứ khác cứ tiếp nối từ đó,” Zed bổ sung.

“Đúng vậy”

“Cậu có một ý nghĩ. Và ý nghĩ đó định hướng những hành động sẽ mang lại hình dạng vật chất cho ý nghĩ của cậu - với cách nhìn nhận của cậu. Với tôi cũng vậy. Tôi làm điều tôi nghĩ mình có thể làm. Tôi làm điều tôi đã quyết định nó phải như thế. Tôi không nghĩ đến mê cung, đến những bức tường - như phần lớn mọi người vẫn làm. Đó là điểm chung giữa tôi và cậu.”

“Nhưng có sự khác nhau ở đây,” Max nói. “Điều tôi làm là... có thể. Còn điều anh làm... xét về mặt vật chất, hay bằng bất cứ cách nào... là không thể... Nó không tuân theo những gì mà chúng ta biết. Nó không thể như vậy được.”

“Vậy thì có gì khác nhau đâu,” Zed nói. “Không có con chuột nào trong mê cung nghĩ rằng cậu có thể làm những việc cậu đã làm. Nó vượt quá suy nghĩ *của họ*, chứ không phải của cậu.”

“Tôi đồng ý. Nhưng ở đây vẫn có sự khác nhau. Tôi có thể giải thích với anh là tôi đã thoát ra khỏi mê cung như thế nào và tôi đã làm vậy. Còn anh có thể giải thích cho tôi - miêu tả với tôi - anh đã đi qua bức tường như thế nào không?”

“Được, tôi có thể giải thích chuyện đó,” Zed trả lời. “Mọi việc xảy ra – mọi thứ chúng ta làm - đều bắt nguồn từ ý nghĩ của chúng ta. Hãy nghĩ đến những cuộc tìm kiếm vật chất: Nếu muốn tìm một mẫu pho mát, ý nghĩ sẽ điều khiển cơ thể chúng ta đến chỗ có pho mát. Dù ý nghĩ và cơ thể không được kết nối về mặt vật chất nhưng cơ thể có thể phản ứng vì trí óc cứ khẳng định là cơ thể hoàn toàn có thể được di chuyển theo những cách đặc biệt và ý nghĩa. Hãy xem một con chuột mới ra đời và cậu sẽ thấy niềm tin vững chắc đó không phải là thứ chúng ta sinh ra đã có. Ai cũng cần phải trau dồi qua những lần thực hành và suy nghĩ lâu dài để có được nó. Việc tìm kiếm những thứ không mang tính vật chất cũng vậy. Nếu chúng ta tập trung vào việc giải quyết một vấn đề, sẽ không có mối liên kết vật chất nào giữa ý định thực hiện mục tiêu đó, nỗ lực tinh thần theo sau và phương pháp cuối cùng. Thứ cho phép chúng ta đi từ vấn đề sang việc phân tích để có giải pháp là sự nhất mực của tâm trí. Đó là điều chúng ta phải hiểu, phải nhận thấy. Đó là lời giải thích cho tất cả những chuyện này: Không có tính liên tục về mặt vật chất ở bất cứ đâu, và mọi thứ đều khởi nguồn từ sự nhất mực của tâm trí.”

Max nhìn anh chăm chú, lắng nghe từng lời anh nói.

Zed tiếp tục: “Việc cậu nghĩ rằng mình có thể đi qua được những bức tường hay không không quan trọng. Sau tất cả, cậu tìm thấy lối đi của riêng mình để thoát ra khỏi mê cung. Nhưng cậu nên nhận ra rằng quá trình giống như vậy sẽ lặp lại khi cậu đi xa hơn bất cứ con

chuột nào từng đi. Cậu từ chối chấp nhận những giả định, những quy tắc và cả những áp đặt mà người khác đã chấp nhận. Cậu có đủ khả năng để suy nghĩ và phát triển niềm tin đó - rằng cậu có thể biết và làm nhiều hơn. Và rồi cậu bắt tay vào làm điều đó. Tôi cũng vậy. Tôi thách thức mọi giả định. Tôi phá vỡ các quy tắc. Tôi lờ đi mọi áp đặt. Tôi từ chối tin rằng *mọi thứ* là đương nhiên. Và kết quả luôn là vậy. Mê cung không còn tồn tại nữa.”

“Sau đó... nó không còn tồn tại nữa?” Max hỏi. “Với bất kì con chuột nào?”

“Đúng vậy. Nó đúng là như vậy với hầu hết mọi con chuột. Chúng tự định nghĩa bản thân mình - sự tồn tại của chúng - trong mối liên hệ với mê cung. Cậu đã tự nói điều đó với bản thân mình nhiều lần - cậu miêu tả chúng như những con chuột trong mê cung. Điều đó không sai, nhưng nó khiến người khác có những hiểu lầm nguy hiểm.”

“Như thế nào cơ?” Max hỏi.

Zed mỉm cười.

“Cậu thấy đấy, Max, vấn đề không phải là con chuột ở trong mê cung, mà là mê cung trong mỗi con chuột.”

Một con chuột không giống ai

...Max và Zed đã ngồi cạnh nhau trong yên lặng gần một giờ đồng hồ liền. Họ không còn gì nhiều để nói. Và họ cũng không vội ra về.

Max đang suy nghĩ - tâm trí cậu đang cố gắng để hiểu và nắm bắt tất cả những gì Zed vừa giải thích. Cậu biết sẽ mất rất nhiều thời gian để có thể nhận ra - thật sự với bản thân cậu - cậu đã bắt đầu lĩnh hội được điều gì. Nhưng cuộc trò chuyện đã khiến cậu đầy năng lượng. Cậu rất mãn nguyện.

Zed cũng đang suy nghĩ. Anh nghĩ về chú chuột lạ thường đang ngồi ngay trước anh, chú chuột đã cố gắng trèo ra khỏi mê cung và kiểm soát thế giới của mình. Anh đã học được vài điều từ Max - những thứ mà trước đây anh chẳng bao giờ để tâm học hỏi cả. Nhưng giờ đây, khi đã biết rồi, anh rất thích thú... Đó chính là Max, con chuột đã làm việc với cuốn nhật ký bên ngoài mê cung, con chuột đã đặt mẫu pho mát tươi bên cạnh giường anh mỗi sáng.

Sau đó, hai người chia tay. Họ sẽ gặp lại nhau, giống như những người bạn.

Mỗi người sẽ tiếp tục đi con đường mình đã chọn. Nhưng họ sẽ cùng giúp đỡ nhau trên hành trình của mình - họ mạnh mẽ hơn nhờ hiểu biết của người kia... và họ biết rằng ở đâu đó trong mê cung - hay trên mê cung - có một chú chuột không giống bất kì con chuột nào khác.

Vài con chuột rất lớn

Đó là một ngày giống như mọi ngày của Big. Anh ngủ dậy, vươn vai và bắt đầu buổi chạy sáng. Anh chạy xuyên qua mê cung rất nhanh theo lối anh vẫn thường đi. Thường thì anh sẽ chạy trong khoảng một giờ đồng hồ, sau đó chuyển sự tập trung sang việc rèn luyện sức khỏe.

Khi lần đầu quyết định vẽ ra đường chạy buổi sáng cho mình, Big có tiêu chuẩn riêng. Big muốn chạy thật nhanh ở tốc độ cao nhất qua mê cung và không muốn gặp rắc rối khi phải chạy lắt léo qua đám đông những con chuột khác. Đường đi của anh luôn là những con đường thừa người qua lại trong mê cung.

Nhưng ngày hôm đó, Big nhận ra có sự thay đổi. Những con đường anh chạy qua - vẫn là những đường chạy hàng ngày của anh - rất đông đúc. Anh nhận ra rằng số chuột trong mê cung đang tăng lên, dù là tương đối chậm. Trước đây, anh đã nhận ra điều này rồi, khi đi qua vài khu vực trong mê cung, nhưng anh chưa bao giờ nghĩ nhiều về nó, cho tới tận hôm nay. Hôm nay, nó đã ảnh hưởng đến việc chạy của anh.

Phải làm gì đó mới được. Big dành cả buổi chiều để đi dạo khắp mê cung, khám phá nó thật kỹ lưỡng. Anh đặc biệt để ý đến những hành lang xa hơn. Sau khi cảm thấy mình đã quan sát đủ rồi, anh cân nhắc về những lựa chọn của mình.

Những hành lang anh vẫn đi từ trước đến giờ rõ ràng vẫn là một trong số những con đường tốt nhất. Có thể sửa một chút, tất nhiên rồi, có lẽ đó là một ý kiến hay. Big tập trung làm việc đó trong khoảng một giờ đồng hồ, cho đến khi anh hài lòng với việc đã vạch ra con đường tốt nhất để chạy. Anh nhìn vào tấm bản đồ. Nó tốt. Nhưng chưa thật sự tuyệt vời.

Con đường anh vạch ra có thể sẽ hiệu quả trong một thời gian. Nhưng rồi cuối cùng thì những hành lang xa hơn cũng sẽ trở nên đông đúc, không quá đông đúc nhưng cũng đủ để khiến anh phải chạy chậm lại. Điều này thật không thể chấp nhận được.

Anh suy nghĩ về tình huống này. Lần đầu tiên trong đời, anh thấy bản thân mình đang suy nghĩ về mê cung. Trước đây anh chưa từng suy nghĩ về nó. Chuyện đó không thích hợp với anh. Nhưng giờ đây kết cấu của nó, sự tồn tại của nó đang cản trở con đường mà anh theo đuổi. Và anh không thể chấp nhận điều đó.

Mê cung lớn. Nhưng chưa đủ lớn.

Mê cung là một cách sống. Nhưng nó không phải là cách sống của anh.

Mê cung là tất cả những gì anh từng biết. Nhưng nó không phải tất cả những gì anh có thể tưởng tượng ra.

Anh đã có quyết định của mình.

Tối muộn, Big bước đến một trong những cạnh của mê cung. Khi đến gần bức tường, anh khẽ chạm vào nó. Anh lùi lại một bước. Và sau đó anh đẩy thật mạnh về phía trước với tất cả sức lực của mình... anh đâm thẳng xuyên qua bức tường.

Big bước qua lỗ hổng anh vừa tạo ra và ra khỏi mê cung. Anh sẽ không bao giờ quay trở lại đó. Một lần nữa, mê cung không thích hợp với anh.

Đơn giản là có những công việc quá quan trọng.

Có những cuộc đời không dễ gì bị kìm hãm.

Và có những con chuột thật sự lớn.

Bắt đầu

Câu hỏi thảo luận

Tôi hy vọng bạn thích thú với câu chuyện trên và nó sẽ truyền cảm hứng để bạn xem xét lại những thứ mà bạn thường được ban tặng trong môi trường xung quanh mình. Chắc hẳn một vài độc giả sẽ rất muốn chia sẻ suy nghĩ và phản hồi với bạn bè hoặc thành viên trong câu lạc bộ yêu sách. Những người khác sẽ sử dụng cuốn sách như công cụ để xây dựng nên các buổi thảo luận và phân tích với các thành viên trong công ty hay tổ chức của mình. Phần tiếp theo của cuốn sách được viết ra để giúp các bạn tiếp tục duy trì việc suy nghĩ và thảo luận.

Tôi tin rằng mỗi độc giả sẽ tự rút ra cho mình những bài học quan trọng nhất từ cuốn sách. Những câu hỏi dưới đây không nhằm mục đích hướng dẫn hay xây dựng buổi thảo luận của bạn mà nó giống như một thứ có tác dụng kích thích, đưa đẩy hơn. Hãy thật thoải mái để bắt đầu bất cứ câu hỏi nào. Bạn có thể trả lời tùy hứng mà không cần tuân theo thứ tự sắp xếp hay thậm chí là bác bỏ toàn bộ danh sách các câu hỏi này.

Danh sách câu hỏi đầu tiên dành cho những người muốn tham gia vào hoạt động suy tưởng cá nhân. Như Max, Zed và Big đã nói với chúng ta: Suy tưởng cá nhân là khía cạnh quan trọng nhất của việc học hỏi và phát triển. Chưa hết, sẽ rất hữu ích nếu bạn nghe người khác diễn giải lại câu chuyện và những điều họ đã rút ra được từ câu chuyện đó. Có thể họ sẽ tập trung vào điều bạn đã bỏ lỡ mất, cũng có thể bạn sẽ rút ra được bài học nào đó mà chính họ cũng chưa rút ra được nhờ việc tập trung suy nghĩ. Các danh sách câu hỏi khác được thúc đẩy bởi chính những suy nghĩ này.

Dù bạn đang ngồi với một nhóm bạn, trong phòng họp với các đồng nghiệp, hay ở trong lớp học với các sinh viên khác, một cuộc thảo luận về những cuộc phiêu lưu của Max, Big và Zed có thể cho phép bạn định nghĩa và gạt bỏ chính những suy nghĩ của mình. Thử thách người khác bằng cách yêu cầu họ kể lại một phần trong câu chuyện có thể dẫn đến những kết luận mà chẳng ai có thể tự đi đến một mình cả. Lắng nghe người khác chia sẻ về những bài học họ rút ra được từ cuốn sách có thể khiến việc đánh giá triển vọng, vấn đề và giải pháp của người khác tốt hơn rất nhiều.

Câu hỏi suy tưởng cho cá nhân

1. Hãy miêu tả những nét tính cách tiêu biểu của Max, Big và Zed. Trong đó những nét tính cách nào là ấn tượng nhất? Nếu bạn quyết định học hỏi những nét tính cách đó thì tính cách nào sẽ hữu dụng nhất?
2. Bạn thích ai trong số họ sẽ là ông chủ của bạn? Ai sẽ là đồng nghiệp, cấp dưới hoặc bạn bè của bạn? Nêu rõ lý do tại sao?
3. Bạn đã bao giờ nghĩ mình có thể đi xuyên qua một bức tường trong khi chẳng ai tin điều đó là có thể không? Có khi nào bạn nghĩ đến việc bạn sẽ thoát ra khỏi một mê cung khi thậm chí chẳng có ai bận tâm đến nó không? Nếu có, bạn đã làm chuyện đó như thế nào? Và nếu không thì điều gì đã khiến bạn không làm chuyện đó?
4. Hôm nay bạn có thấy mình đang ở trong cái mê cung nào không? Nó có phải là lựa chọn của bạn không? Bạn có muốn thoát ra khỏi đó không? Bạn sẽ làm thế nào để thực hiện việc đó một cách tích cực và hiệu quả?
5. Trong chương có tên “Big”, Big muốn ám chỉ điều gì khi nói: “Đó không phải là trò tôi đang chơi”? Và theo bạn, Big đang chơi trò chơi gì?
6. Bạn đang chơi trò chơi nào? Nó có phải là trò chơi dành cho bạn hay không?
7. Nếu bạn kể với Max về cuộc đời mình, cậu ấy sẽ khuyên bạn điều gì?
8. Nếu bạn nói với Zed về nỗi lo lắng hoặc sợ hãi lớn nhất của bạn, anh ấy sẽ nói gì?
9. Bạn có bao giờ tạo ra cho người khác những cái mê cung không? Ở đó mọi người có đang tìm kiếm lối đi và theo đuổi mục đích theo ý muốn của bạn, chứ không phải của họ? Điều đó là công bằng hay vô lý? Nếu là công bằng thì tại sao? Và nếu không, bạn hay họ nên làm khác đi như thế nào?
0. Ai trong số những người xung quanh bạn sẽ gạt hái được nhiều lợi ích nhất khi nghe câu chuyện về Max, Big và Zed? Tại sao?

Câu hỏi thảo luận cho nhóm hoặc câu lạc bộ yêu sách

1. Những mê cung mà bạn, hay những người bạn quan tâm, có đang hoạt động hay không? Bạn sẽ miêu tả chúng như thế nào? Ai đã tạo ra chúng? Điều gì khiến mọi người chạy quanh mê cung? Và việc thoát ra khỏi đó sẽ có những lợi ích gì?
2. Trong chương mang tên “Mê cung trong mỗi con chuột”, Zed có ý gì khi nói: “Cậu thấy đấy, Max, vấn đề không nằm ở chỗ con chuột trong mê cung, mà là mê cung trong mỗi con chuột”? Bạn nghĩ điều đó có đúng không? Nếu có thì chuyện đó diễn ra như thế nào? Bạn có nghĩ rằng có những mê cung mà mọi người đều tin rằng nó ở bên ngoài, nhưng thực chất lại nằm trong chính họ không? Làm sao chúng ta thoát ra khỏi đó được?
3. Max, Big và Zed đã thoát ra khỏi mê cung theo cách của riêng mình. Từng con chuột đại diện cho những nét tính cách nào? Chúng ta có thể học được gì từ cách chúng tiếp cận mục tiêu mình theo đuổi?
4. Bạn có nghĩ rằng Max có khả năng thoát ra khỏi mê cung mà không cần nhờ đến sự trợ giúp của Big không?
5. Bạn, hay bất cứ người nào bạn biết đã từng đi xuyên qua một bức tường chưa? Chuyện đó diễn ra như thế nào? Bạn đã mất những gì khi làm việc đó? Tại sao không phải ai cũng làm được việc đó?
6. Bạn nghĩ thế nào về những lời giải thích của Zed về khả năng của mình? Nó có ý nghĩa gì với bạn không? Bạn có tin vào điều mà Zed tin không?
7. Tại sao không phải lúc nào Zed cũng đi xuyên qua các bức tường?
8. Bạn có nghĩ rằng những con chuột khác cũng sẽ thoát ra khỏi mê cung không? Hay không phải tất cả bọn chúng đều có thể làm điều đó? Tại sao?
9. Tại sao Max lại trở lại mê cung sau tất cả những gì cậu đã học được?
10. Bạn đồng ý và không đồng ý với thông điệp nào nhất trong cuốn sách?

Câu hỏi thảo luận cho tổ chức (nhóm)

1. Nếu Max nghiên cứu về tổ chức của bạn, cậu ấy sẽ nói gì? Và cậu ấy sẽ đưa ra lời khuyên nào?
2. Nếu Zed đánh giá về những giả định trong tổ chức của bạn - những thứ được cho là đúng, thì đánh giá của anh ấy sẽ là gì? Anh ấy sẽ đưa ra lời khuyên nào?
3. Tại sao những con chuột khác trong mê cung lại không thoải mái với những vấn đề mà Max và Zed đưa ra? Rõ ràng rằng rất nhiều con trong số đó đã vượt qua được cảm giác sợ thay đổi. Vậy nỗi sợ hãi còn lại trong chúng là gì?
4. Bạn sẽ miêu tả sức mạnh của Max, Big và Zed như thế nào? Trong đó, sức mạnh nào là phổ biến trong tổ chức của bạn? Sức mạnh nào đang bị thiếu hụt? Và những sức mạnh đó có thể được bồi đắp như thế nào?
5. Mê cung nào đang tồn tại trong tổ chức, hay trong môi trường tổ chức của bạn? Ai đã tạo ra chúng? Tại sao họ lại muốn như vậy? Những mục tiêu hiển - nhiên - đúng nào tương đương với việc tìm kiếm pho mát đáng được cân nhắc lại?
6. Chính xác thì điều gì đang cản trở việc thay đổi trong tổ chức của bạn? Có thứ gì có thể và nên thay đổi ngay lập tức không? Có thứ gì không thể được thay đổi trong thời gian ngắn nhưng có thể và nên được thay đổi theo thời gian không? Giờ cần phải làm gì để đảm bảo cho những thay đổi tích cực trong tương lai?
7. Những người có tính cách như Max, Big hay Zed có thể thành công trong tổ chức của bạn hay không? Tại sao có và tại sao không?
8. Liệu Max, Big và Zed có phải là những nhà lãnh đạo tốt không? Nếu có thì tại sao dường như chẳng có ai theo họ cả?
9. Bạn có thấy những phẩm chất lãnh đạo trong Max, Big hay Zed không? Trong đó phẩm chất nào khó có được nhất?
10. Trong tổ chức của bạn, câu hỏi tương đương với những câu hỏi “kì cục” như: “Sao lại có mê cung?” có “an toàn” không nếu hỏi? Những câu hỏi đó có được cân nhắc kĩ càng trong tổ chức của bạn không? Liệu việc thường xuyên đặt ra những câu hỏi như vậy có lợi hơn cho tổ chức của bạn không?

Lời nhắn nhủ đến các nhà giáo dục

Giống như rất nhiều người trong các bạn, tôi rất yêu công việc dạy dỗ và không ngừng tìm kiếm những phương thức tốt hơn để tạo ra sự khác biệt tích cực trong cuộc sống của sinh viên. Nếu mục tiêu của tôi chỉ là cung cấp sự kiện và tài liệu, hay giới thiệu các chiến lược và khuôn khổ thì mọi chuyện thật dễ dàng. Đối với rất nhiều người trong chúng ta, việc quan trọng không kém gì, và có thể còn quan trọng hơn là khuyến khích những phân tích sâu hơn, truyền cảm hứng cho những suy tưởng lớn lao hơn và trang bị cho sinh viên những thói quen giúp họ tiếp tục học hỏi và phát triển khi không còn ở trong lớp học. Tôi hy vọng rằng cuốn sách này sẽ góp một phần vào nỗ lực của chúng ta trong việc hướng tới những khó khăn và thách thức hơn sau này. Đó chính là mục tiêu của cuốn sách này. Còn giờ là hai suy nghĩ thực tiễn:

Thứ nhất, những sinh viên nào sẽ được lợi từ việc đọc cuốn sách này? Trong nhiều cuộc thảo luận với sinh viên và các nhà giáo dục, tôi đã được nghe hai kiểu trả lời. Một nhóm nói với tôi rằng những khóa học trong các lĩnh vực lãnh đạo, hành vi trong tổ chức, quyền lực và chính trị, kinh doanh và chiến lược có vẻ như sẽ được lợi nhiều nhất từ cuộc thảo luận lấy cảm hứng từ cuốn sách này. Một nhóm khác lại cho rằng một trong những sai lầm lớn nhất mà sinh viên mắc phải trong cuộc đời mình là do chuyên ngành họ lựa chọn và nghề nghiệp họ theo đuổi, rằng rất nhiều trong số những lựa chọn đó phản ánh áp lực và kỳ vọng từ bên ngoài hơn là sự đánh giá kỹ càng bởi chính sinh viên đó với mục tiêu và khát vọng riêng của mình. Thật buồn là rất nhiều sinh viên sẽ dành một vài năm, thậm chí là cả đời, để theo đuổi những giấc mơ không phải là của họ. Cuốn sách này có thể sẽ hữu ích trong việc khuyến khích sinh viên giải quyết những vấn đề đó sớm hơn trong chuyến hành trình của mình.

Thứ hai, tôi đang chú ý đến chi phí giới thiệu những tài liệu mới trong một khóa học hay một chương trình. Chúng ta cần xem tài liệu đó thuộc về đâu và làm sao để phát triển được một hệ thống các bài giảng. Với tất cả sự trân trọng, tôi khuyến các anh chị hãy tin vào sinh viên của mình. Trong cuốn sách này có rất nhiều dạng câu hỏi thảo luận, rất nhiều trong số chúng có thể được sử dụng để khởi xướng hay hướng dẫn những cuộc trò chuyện trên lớp, đây là kiểu sách giáo viên dạy ít hơn nhưng sinh viên sẽ học được nhiều hơn. Một khi cuốn sách được áp dụng, sinh viên sẽ làm phần lớn các công việc. Theo kinh nghiệm của tôi, đó là những bài học mà sinh viên sẽ nhớ lâu.

Lời nhắn nhủ đến các nhà quản lý và điều hành

Suốt thập kỉ qua, tôi đã dạy xấp xỉ gần 10.000 chủ doanh nghiệp, các nhà điều hành và quản lý cấp cao. Phần lớn những buổi dạy đó đều diễn ra ở Trường Kinh doanh Harvard - nơi tôi tham gia giảng dạy các khóa đào tạo MBA cũng như các chương trình đào tạo lãnh đạo khác. Buổi giảng diễn ra trong suốt những chuyến viếng thăm mang tính chất tư vấn và đào tạo tới các tổ chức trên khắp thế giới và thuộc đủ mọi ngành nghề. Khi giảng dạy, tôi tập trung vào lĩnh vực thương thuyết và đưa ra quyết định chiến lược. Ngoài ra, tôi cũng có cơ hội tham gia vào các buổi thảo luận sâu về rất nhiều lĩnh vực khác nhau mà các nhà quản lý và điều hành cấp cao thường xuyên phải xử lý, thường là ngày nào cũng phải xử lý như:

- Cách truyền cảm hứng đến nhân viên
- Cách khuyến khích nhân viên làm việc
- Cách tạo ra môi trường đổi mới
- Cách tuyển chọn những người tài năng nhất
- Cách phát triển các nhà lãnh đạo tốt nhất
- Cách tạo nên sự khác biệt trong ngành và trong con mắt của khách hàng
- Cách kiểm soát tốt mọi việc dưới sự điều khiển của các nguồn lực kinh tế và cạnh tranh nằm ngoài tầm kiểm soát của chúng ta
- Loại kết cấu tổ chức nào phù hợp nhất với những mục tiêu mà chúng ta theo đuổi?
- Liệu chúng ta có đang tập trung vào những mục tiêu sai lầm không?

Tôi hy vọng rằng cuốn sách này sẽ giúp bạn nhắm đến một vài trong số những vấn đề và mối lo ngại kể trên. Phần lớn trong số các nhà quản lý và điều hành tôi từng làm việc đều thông minh và chăm chỉ, họ đều có quyết tâm cao và giờ họ vẫn đang phải tiếp tục đấu tranh với những vấn đề kiểu như thế này. Lý do ở đây là trí tuệ, nỗ lực và quyết tâm là cần thiết, nhưng chưa đủ hiệu quả để giải quyết những vấn đề khó khăn mà chúng ta phải đối mặt. Chúng ta cũng cần quay lại và thách thức những giả định của mình, để xem xét những điều cũ kĩ theo cách mới. Chúng ta không chỉ phải cố gắng nhiều hơn mà còn phải tạo ra sự khác biệt, và trên tất cả, phải tạo ra môi trường nơi mọi người không ngừng hỏi tại sao có và tại sao không. Tôi hy vọng cuốn sách này sẽ giúp bạn và đồng nghiệp của bạn tạo ra một môi trường như thế trong tổ chức của mình.

Câu hỏi dành cho tác giả

Chuyện gì sẽ xảy đến với Max, Big và Zed?

Đã lâu rồi chúng ta không biết tin gì về ba chú chuột đó. Tôi có thể nói chút ít về những gì sẽ xảy ra với chúng: Những cuộc phiêu lưu của Max, Big và Zed vẫn tiếp tục ở bên ngoài mê cung và còn rất nhiều mê cung khác để chúng khám phá. Cuộc sống của chúng vẫn liên quan mật thiết đến nhau theo nhiều cách thú vị hơn. Các nhân vật mới xuất hiện. Câu chuyện nhiều tình tiết hơn.

Nguồn cảm hứng để sáng tạo nên ba nhân vật này là gì?

Câu chuyện bắt đầu từ Max - nhân vật gần như được sinh ra ngay sau khi tôi đọc *Ai lấy miếng pho mát của tôi?* lần đầu tiên. Nó là hiện thân cho phản ứng cả về mặt tình cảm lẫn trí tuệ của tôi với cuốn sách. Tất nhiên, khi cậu ấy lớn hơn một chút - hay đúng hơn là khi phản ứng tình cảm và trí tuệ trưởng thành hơn, thì câu chuyện mới bắt đầu được viết ra. Khi Max đã đủ lớn để bắt đầu gây ra vài rắc rối thì cậu ấy gặp Zed và Big. Zed và Big luôn ở đó, trong mê cung, nhưng câu chuyện của chúng rất khó kết nối lại với nhau. Chúng ta cần Max để mang chúng đến với nhau và bắt đầu những cuộc nói chuyện cần thiết. Rất nhanh chóng, cả ba chú chuột đều là những nhân vật không thể thiếu trong câu chuyện, vì tôi đã phát hiện ra rằng đây là một câu chuyện, chứ không phải ba câu chuyện. Câu chuyện của Max không hoàn hảo vì những phản ứng tình cảm và trí tuệ với một tình huống thường không hoàn hảo.

Ông yêu thích nhân vật nào nhất?

Thực ra chuyện này một mặt giống như việc hỏi trong số những đứa con của bạn thì bạn yêu quý đứa nào nhất vì bạn yêu chúng như nhau. Mặt khác, trong lúc tự đọc câu chuyện, tôi nhận ra rằng nhân vật mình ấn tượng nhất còn tùy thuộc vào chuyện tôi đang trải qua hay tôi đang nghĩ về chuyện gì vào lúc đó.

Nhân vật nào khiến ông khó viết nhất?

Zed. (Nhưng đôi khi thì đó là Big.)

Lời cảm ơn

Tôi biết ơn rất nhiều người, và rất nhiều người trong số họ đã có ảnh hưởng đến sự ra đời của cuốn sách này.

Ở trường Đại học Harvard, tôi được làm việc với những đồng nghiệp tuyệt vời - những người truyền cảm hứng xuất sắc. Tôi thật may mắn khi được làm việc trong môi trường và văn hóa không chỉ khuyến khích sự phát triển của những ý tưởng mới mà còn biến chúng trở thành hiện thực.

Hai sinh viên cũ của tôi - Ethan Willis và Randy Garn - đã giới thiệu tôi với Nhà xuất bản Berrett - Koehler. Cảm ơn Ethan và Randy đã thúc đẩy quá trình xuất bản cuốn sách này. Tại Berrett - Koehler, tôi đã được hân hạnh làm việc cùng với một êkíp chuyên nghiệp và rất tuyệt vời. Tôi đặc biệt muốn gửi lời cảm ơn tới Steve Piersanti vì lòng nhiệt tình (không bao giờ cạn) với những gì tôi viết và sự sáng suốt về mọi thứ liên quan đến việc kinh doanh cuốn sách này. Xin được gửi lời cảm ơn đến Jeevan Sivasubramaniam, Kristen Frantz, Dianne Platner, Maris Jesus Aguilo và rất nhiều người khác tại Berrett - Koehler - những người đã dành rất nhiều thời gian, năng lượng và chuyên môn của họ vào dự án này.

Tôi cũng muốn tỏ lòng biết ơn tới những người thầy tuyệt vời trong cuộc đời mình. Tôi đã học được nhiều hơn những gì mình tưởng khi bước vào lớp của thầy Leider hồi phổ thông, trường nghệ thuật quân sự của Sifu Brown và văn phòng của Giáo sư Murnighan khi còn là một học giả trẻ tại trường Quản lý Kellogg. Tôi xin thành thật biết ơn những người này và rất nhiều người thầy vĩ đại khác tôi từng gặp.

Cuối cùng, và hơn hết, tôi mang nợ gia đình mình. Cha mẹ tôi, Chander và Sudesh Malhotra, đã giải thích cho tôi về việc vạch ra một lối đi riêng trong cuộc sống và quan trọng hơn, luôn khuyến khích mọi ý tưởng, tham vọng và nỗ lực của tôi. Anh trai tôi - Manu Malhotra - người đã đi xuyên qua đủ các bức tường trong cuộc đời mình đến nỗi tôi băn khoăn không biết anh ấy có để ý đến sự tồn tại của chúng hay không. Và vợ tôi - Shikha - người không chỉ cho tôi sức mạnh và hỗ trợ tôi tìm kiếm thứ ở bên trên mê cung mà còn giúp tôi đánh sập những bức tường mà tôi đã mất rất nhiều thời gian trèo lên. Các con tôi xứng đáng là những người có nhiều ảnh hưởng nhất trong công việc của tôi: Nhìn ngắm bọn trẻ khiến tôi muốn mình làm được những việc lớn lao hơn.

Về tác giả

Deepak Malhotra là giảng viên tại Khoa Thương thuyết, Tổ chức và Thị trường tại Trường Kinh doanh Harvard. Ông giảng dạy về chiến thuật thương thuyết với các sinh viên MBA cũng như trong rất nhiều các chương trình cấp cao, trong đó có Owner/ President Management Program, Changing the Game và Families in Business. Deepak cũng là tác giả (cùng với Max Bazerman) của cuốn sách: *Negotiation Genius: How to overcome obstacles and achieve brilliant results at the bargaining table and beyond* (Thiên tài thương thuyết: Làm sao để vượt qua các chướng ngại vật và đạt được những kết quả tuyệt vời trên bàn đàm phán và hơn thế nữa).

Thiên tài thương thuyết được trao giải thưởng dành cho *Cuốn sách Nổi bật* năm 2008 bởi Viện Ngăn chặn xung đột và Giải pháp Quốc tế.

Nghiên cứu của Deepak tập trung vào các chiến lược thương thuyết, ra quyết định chiến lược, phát triển độ tin nhiệm, cạnh tranh leo thang, giải pháp xung đột và chính sách đối ngoại. Các công trình của ông cũng nhận được sự chú ý đáng ghi nhận từ giới truyền thông, đặc biệt, Deepak từng xuất hiện trên kênh CNBC. Ông đã nhận được rất nhiều giải thưởng trong cả việc giảng dạy lẫn những công trình nghiên cứu của mình.

Deepak hoạt động trong rất nhiều lĩnh vực, trong đó có tập huấn, tư vấn và đưa ra lời khuyên cho các công ty trên khắp thế giới trong hàng tá các ngành nghề khác nhau. Ông cũng thường xuyên được mời làm diễn giả tại các nhóm/tổ chức cấp cao như Young Presidents Organization (Tổ chức các Chủ tịch trẻ), The Entrepreneurs Organization (Tổ chức Doanh nhân) và The Executive club.

Bạn có thể theo dõi Deepak trên Twitter tại địa chỉ: www.Twitter.com/Prof-Malhotra.

Bạn cũng có thể ghé thăm website của ông tại địa chỉ: www.DeepakMalhotra.com.

Và hãy ghé thăm website của *Tôi đã lấy miếng pho mát của anh!* tại địa chỉ: www.RazeTheMaze.com.

Và hãy tìm những cuốn sách về thương thuyết của Deepak tại địa chỉ: www.NegotiationGenius.com.

Chia sẻ ebook : <http://downloadsachmienphi.com/>

Tham gia cộng đồng chia sẻ sách :

Fanpage : <https://www.facebook.com/downloadsachfree>
Cộng đồng Google : <http://bit.ly/downloadsach>

(1) Spencer Johnson, Who moved my cheese? (Ai lấy miếng pho mát của tôi?), Nhà xuất bản Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh, 2008.